

Роготченко Костянтин Олексійович,
аспірант Інституту проблем сучасного мистецтва
Національної академії мистецтв України,
член Національної спілки художників України
ORCID ID: 0009-0000-9545-3851
kot400@ukr.net

ТВОРЧИСТЬ УКРАЇНСЬКОГО ХУДОЖНИКА АНАТОЛІЯ КРИВОЛАПА ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН

«Я зрозумів, що необхідно досконало засвоїти академічну школу, аби стати абстракціоністом». Анатолій Криволап. (З інтерв'ю 29 червня 2025 року).

«I realized that it is necessary to master the academic school perfectly in order to become an abstractionist». Anatoly Kryvolap. (From an interview on June 29, 2025).

Актуальність наукового студіювання образотворчого мистецтва України від 1970-х років минулого століття до тепер обумовлюється недостатньою увагою з боку мистецтвознавців та культурологів до проблем розвитку візуального мистецтва у контексті відповіді викликам першої чверті XXI століття. Дається взнаки відсутність в українському мистецтвознавстві та культурології узагальнюючих праць, у яких би віддзеркалювалися сучасні погляди на українську образотворчість зазначеного періоду з точки зору особливостей соціально-культурних комунікацій. Одним з найбільш об'єктивних досліджень, що висвітлювали загальний розвиток вітчизняної образотворчості є двотомне видання Галини Скляренко «Українські художники: з відлиги до незалежності». У Слові до читача засновники фундації Brovdi Art Наталія та Роберт Бровді – люди, які сприяли виданню книг, написали: «Щиро віримо, що розпочата справа заохотить і дасть поштовх до нових досліджень, які допоможуть не лише глибоко, системно, неупереджено відтворити історію мистецтва України, але й краще осягнути його сьогодення, визначити його роль і місце у європейському й глобальному культурному просторі» [3]. Українське мистецтво ще за часів СРСР активно відрізнялося від мистецтва союзних республік. Культурне середовище України було набагато інтелектуальнішим у порівнянні з мистецтвом інших регіонів тодішньої імперії. Кількість музеїв, художніх шкіл, закладів середньої мистецької освіти, а також художніх академій та художніх інститутів була вражаюча у співставленні з іншими територіями. Попри трагічні сторінки вітчизняної історії, куди входили часи нищення української культури – образотворчого мистецтва, літератури, театру, закриття мистецьких організацій, боротьба з авангардним мистецтвом, фізична страта прогресивного кола митців Михайла Бойчука, боротьба з нонконформістами, українське образотворче мистецтво впевнено розвивалося, долаючи штучні перешкоди. На кожному етапі розвитку культури народжувалися унікальні за своїми талантами непересічні митці, які формували навколо себе творчий рух, що не був схожим на офіційне мистецтво. 1975 року Київський державний художній інститут закінчив Анатолій Криволап – сучасний український живописець, який відіграв значну роль у становленні та розвитку контемпорального мистецтва незалежної України. Заявивши про себе як оригінальний і не схожий на інших своєю манерою митець, Анатолій Криволап стартував у культурному середовищі Києва на межі кінця 1970-х – початку 1980-х. За 45 років він став одним із найвпливовіших та найдорожчих сучасних митців нефігуративного малярства та пейзажу. Багато мистецтвознавців та культурологів вважають Анатолія Криволапа родоначальником «новітнього вітчизняного пейзажу». Насправді він один з перших звернувся до мистецького стилю, що поєднав абстракцію з національною традицією, взявши за основу український мотив. Він звернувся до активних та інтенсивних чистих кольорів, які реально є у природі. Він зумів передати колористику навколишньої дійсності у природі. Уже з 90-х років минулого століття його творчість набула рис принципово нової образності. Зображення ставало емоційним, кольори насичені, а часом, навіть, різкими. Важко сказати чи було це єднання з природою, чи навпаки відмова від академічної передачі баченого. Звертаючись до одного з найважливіших методів у вивченні художніх процесів та індивідуальної творчості митців, автор статті пропонує продовжувати досліджувати унікальну

творчість Анатолія Криволапа, посилаючись на інтерв'ю з художником, яке відбулося у Києві у майстерні митця 29 червня 2025 року і зберігається у архіві автора.

Ключові слова: творчість Анатолія Криволапа, мистецький стиль, соціокультурні комунікації, візуальне мистецтво, соціокультурний феномен.

Rohotchenko Kostiantyn. THE CREATIVITY OF THE UKRAINIAN ARTIST ANATOLY KRYVOLAP AS A SOCIO-CULTURAL PHENOMENON

The relevance of the scientific study of the fine arts of Ukraine from the 1970s of the last century until now is determined by insufficient attention from art historians and cultural scientists to the problems of the development of visual art in the context of responding to the challenges of the first quarter of the 21st century. The lack of generalizing works in Ukrainian art history and cultural studies, which would reflect modern views on Ukrainian art of the specified period from the point of view of the peculiarities of social and cultural communications, is pointed out. One of the most objective studies that highlighted the general development of national art is the two-volume edition of Galina Sklyarenko "Ukrainian artists: from the thaw to independence". In a message to the reader, the founders of the Brovdi Art Foundation, Nataliya and Robert Brovdi, the people who contributed to the publication of the books, wrote: "We sincerely believe that the started work will encourage and give impetus to new research that will help not only to deeply, systematically, and impartially reproduce the history of the art of Ukraine, but also to better understand its present, to define its role and place in the European and global cultural space" [3]. Even during the times of the USSR, Ukrainian art actively differed from the art of the Union republics. The cultural environment of Ukraine was much more intellectual compared to the art of other regions of the empire at that time. The number of museums, art schools, institutions of secondary art education, as well as art academies and art institutes was impressive in comparison with other territories. Despite the tragic pages of national history, which included times of destruction of Ukrainian culture – fine arts, literature, theater, closure of art organizations, struggle with avant-garde art, physical execution of the progressive circle of artists Mykhailo Boychuk, struggle with nonconformists, Ukrainian fine arts confidently developed, overcoming artificial obstacles. At each stage of the development of culture, artists were born, unique in terms of their talents, who formed a creative movement around them, which was not similar to official art. In 1975, Anatoly Kryvolap graduated from the Kyiv State Art Institute, a modern Ukrainian painter who played a significant role in the formation and development of contemporary art in independent Ukraine. Declaring himself as an original and unlike others artist in his manner, Anatoliy Kryvolap started in the cultural environment of Kyiv at the end of the 1970s – beginning of the 1980s. In 45 years, he became one of the most influential and most expensive contemporary artists of non-figurative painting and landscape. Many art critics and cultural experts consider Anatoly Kryvolap to be the progenitor of the "latest domestic landscape". In fact, he was one of the first to turn to an artistic style that combined abstraction with national tradition, based on a Ukrainian motif. He turned to active and intense pure colors that are actually in nature. He managed to convey the colors of the surrounding reality in nature. Since the 90s of the last century, his work has acquired features of a fundamentally new imagery. The image became emotional, the colors were saturated, and sometimes even sharp. It is difficult to say whether this was a union with nature or, on the contrary, a rejection of the academic transmission of what was seen. Turning to one of the most important methods in the study of artistic processes and individual creativity of artists, the author of the article suggests continuing to explore the unique work of Anatoly Kryvolap, referring to an interview with the artist that took place in Kyiv in the artist's workshop on June 29, 2025 and is kept in the author's archive.

Key words: creativity of Anatoly Kryvolap, artistic style, socio-cultural communications, visual art, socio-cultural phenomenon.

Метою статті є дослідження унікальної творчості київського художника Анатолія Криволапа з точки зору суспільно-культурних комунікацій митця з соціумом.

Матеріали та методи. Про творчість Анатолія Криволапа написано багато мистецтвознавчих статей, досліджень, монографій. Практично кожний культурологічний текст, що вивчає контемпоральне (сучасне) мистецтво України посилається на творчість Анатолія Криволапа. Наукові праці, що досліджують розвиток українського митця

перекладені на багато мов різних країн світу, адже Анатолій Криволап є і залишається однією з найпотужніших мистецьких постатей межі ХХ–ХХІ століть, яка переформувала усім відомий жанр пейзажу у принципово нове мистецтво, що стало ідентифікатором Української сучасної живописної культури. За словами Галини Складенко: «Коли у 2011 році на аукціоні Phillips de Pury & Co» в Лондоні робота А. Криволапа "Кінь. Ніч" була продана за \$ 124 400 і стала на той час "найдорожчою

**Анатолій Криволап і Костянтин Роготченко. Галерея «Лавра».
Персональна виставка Костянтина Роготченка «Color side» 2019**

картиною сучасного українського художника», в київських творчих колах це викликало занепокоєння і дискусії. Ні, йшлося не про самого Анатолія Криволапа, чия майстерність очевидна й виразна. Йшлося про жанр – пейзаж, такий, здавалося б традиційний, консервативний, далекий від зацікавлень сучасного мистецтва загалом» [13]. Виходячи з унікального факту в історії вітчизняної образотворчості, автор статті спробував дослідити феномен Анатолія Криволапа. Пропоноване дослідження базується на принципах наукової достовірності та всебічності. У статті використано мистецтвознавчий та культурологічний підходи, а також мистецтвознавчий аналіз. Головним методом у написанні пропонованої розвідки став метод інтерв'ювання.

Постановка проблеми. Унікальність мистецтва Анатолія Криволапа – лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка, дійсного члена Національної академії мистецтв України, чиї твори бачили глядачі на престижних виставках у Франції, Польщі, Бельгії, Німеччині, США та інших країн світу не підлягає сумніву. Його творчістю захоплюються, її наслідують, її часто копіюють, навіть, підробляють. Анатолій Криволап – знаковий митець сучасності. Попри достатню кількість мистецтвознавчих матеріалів про творчість майстра усе ж залишаються не дослідженими першоджерела його

творчого шляху. Особливо це стосується суспільно-культурних комунікацій митця з соціумом. Відповідь лежить виключно у власному розумінні художником його ролі у сьогоденному соціумі. Автор статті у багатогодинному спілкуванні з Анатолієм Криволапом зрозумів, що основи успіху митця були закладені батьками, які жили у селі, важко працювали і привили синові любов до власної землі, того місця, де він народився, де народилися його батьки, звідки пішов рід Криволапа.

Аналіз досліджень і публікацій. Можна з упевненістю констатувати, що про творчість одного з найвідоміших митців сучасності – Анатолія Криволапа досліджень та мистецтвознавчих розвідок написано не достатньо. Станом на сьогодні про творчість митця написали у своїх розвідках О. Авраменко та Г. Скляренко. Перу О. Авраменко належить монографія «Криволап. Метафізика чистого кольору» [1], Г. Скляренко у книзі «Сучасне мистецтво України» творчості Анатолія Криволапа присв'ячує главу під назвою «Чи знаєте Ви українську ніч?»: Анатолій Криволап [13, с. 37–53]. Творчість Анатолія Криволапа досліджували журналісти, історики, культурологи, мистецтвознавці. Серед них: Врублевський Р. [6], Будкевич А. [4, 5], Голубець О. [7], Роготченко К. [10], Карікова Т. [8], Медвідь Л. [9], Сергієнко Г. [11], Хрущак М. [14].

Виклад основного матеріалу дослідження. Стосовно сьогодишнього актуального українського мистецтва є багато різних бачень. Перед усім це пов'язано з тим, що не існує загальної концепції розвитку вітчизняної культури. На різних історичних етапах культурологи та мистецтвознавці по різному оцінювали шляхи розвитку вітчизняної культури. Певно, це і не дивно, адже змінювалася влада і разом з нею змінювалося ставлення до культури загалом і її складової – образотворчого мистецтва зокрема. З настанням Незалежності магістральні оцінки розвитку і становлення сучасного мистецтва усе ж були знайдені. І якщо стосовно минулих періодів, особливо часів панування соціалістичного реалізму як творчого методу, у мистецтвознавчих дослідженнях можна зустріти діаметрально протилежні висновки, контемпоральне мистецтво досі перебуває у стані дослідження та вивчення. Думка львівського мистецтвознавця академіка НАМ України О. Голубця об'єднує різні бачення довкола сучасного мистецтва України: «На відміну від західного світу, ситуація в Україні, яка тривалий час належала до колишнього Радянського Союзу, була особливою. З одного боку, українське мистецтво не лише пізнало процеси модернізації на зламі XIX-XX століть, але й самі українські художники були чільними представниками багатьох течій авангарду. Разом з тим, унаслідок тривалого панування тоталітарної системи, вони не пройшли завершальної стадії існування модернізму, а відповідно, й період зародження та розвитку постмодернізму» [7, с. 5].

Вислів львівського ученого проливає світло на феномен Анатолія Криволапа, який у своїй творчості не продовжив чинось раніше знайдену систему у живописі, а сам віднайшов свою, здолавши у такий спосіб прогалину вакууму практично не існуючого в Україні 1970-х років постмодернізму. Але краще від журналістів, істориків, культурологів, мистецтвознавців про свою творчість розкаже сам Анатолій Криволап.

Костянтин Роготченко – Пане Анатолій, розкажіть, будь ласка, як Ви стали художником?

Анатолій Криволап – Моє дитинство проходило в післявоєнні роки в селі, де не було ні світла, ні доріг. Коли починалася осінь і рано темніло, доводилося сидіти дома, нудьгувати. Щоб якось розважитись я почав перемальовувати з книжок портрети письменників. Уроки в школі для мене здавалися нудними, і я замість слухати вчителя щось малював. В моєму класі вчився хлопчик, котрий теж любив малювати, але я бачив, що у мене виходить краще. Я багато читав, і це розвивало уяву, фантазію. Якось вчителька спитала, хто ким хоче стати. Коли до мене дійшла черга відповідати, я не задумуючись сказав: «Художником». Сказав і сам здивувався, як це з мене вирвалося, адже ніколи про таке не думав. В старших класах мені доручали оформлювати стінні газети, і ця робота мені подобалась. Вісім класів закінчив на відмінно, і постав вибір куди йти далі вчитися. Або в радіоелектронний технікум, або в художню школу. Так довго думав, що ледве не пропустив вступні іспити. В моєму розумінні закінчити радіотехнічний технікум означало стати інженером, потім директором заводу, потім міністром. На менше я не розраховував, завжди був амбітним. Але це здавалося чимось занадто зрозумілим, а отже нецікавим. А от мистецтво... В мистецтві так багато невідомого, неочікуваного, захоплюючого. Тоді у нас в мистецтві існував лише один напрямок – реалізм. Але я завжди відчував, що є цілі пласти ще не пройдені, не розвідані, і цього вистачить на ціле життя.

Костянтин Роготченко – Розкажіть, будь ласка, про ваших вчителів з фаху. Який вони мали вплив на вашу подальшу творчість?

Анатолій Криволап – Коли я приїхав до Києва і вперше прийшов до музею, побачив там картину Рєпіна. Там була зображена сільська хата. Ця робота справила на мене дивне враження. Я зрозумів, що реалізм, академізм викликає в мені відчуття спротиву. Одним словом, мені таке мистецтво не подобалось. В армії довелося служити в Ризі. Там потрапив на художню виставку, де крім реалістичних робіт побачив абстракціонізм. Після України, де панував, умовно кажучи, Сергій Григор'єв, побачене було ніби ковток свіжого

повітря. Тоді утвердився в думці, що мистецтво повинно існувати в широкому спектрі. Вступаючи до художнього інституту відчував, що зрештою стану абстракціоністом.

Я потрапив до майстерні Віктора Пузиркова. Коли написав першу постановку, він підійшов до мене, поплескав по плечу і сказав: «Нарешті мені попався хоч один». Але далі я почав експериментувати, і мій вчитель розсердився, обізвав мене «хворим лівізною» і рік зі мною не розмовляв. Але попри це я дуже вдячний Віктору Григоровичу, зберігаю про нього світлу пам'ять. Дякуючи йому я побачив, як відбувається справжнє диво, перетворення. От студенти сидять, пишуть, викладачі ходять, дивляться, щось поправляють в їхніх роботах. Тут трохи темніше, тут трохи світліше ... А Пузирков підходить до студента, який сидить над роботою ніби в болоті, і виходу не видно, і говорить: «Відійди! Дай пензлі, палітру!» І за пару хвилин на полотні з'являється все : форма, світло, повітря. Дивлячись, як він працює, я зрозумів, що необхідно досконало засвоїти академічну школу аби стати абстракціоністом. Не повинно бути «як вийде», а повинно бути чітко сплановано, усвідомлено.

Закінчивши інститут одразу почав брати участь в республіканських виставках. Це було необхідно для отримання майстерні. В майстерні я заклався на 10 років. Експериментував з кольором. Мав чітку постановку: не стану справжнім художником поки не стану справжнім колористом. Експериментуючи з кольором, я ставив перед собою академічні задачі. Але працюючи так не відчував задоволення. Як людина, яка хоче рукою дотягнутися до квітки, взяти її, а перед нею ніби скло вітрини, не підпускає. Не відчував натхнення, свободи, польоту.

Ще коли вчився в інституті, часто їздив до Москви, ходив до Пушкінського музею дивитись імпресіоністів. Отже я більше вихований на французькій школі живопису. Імпресіонізм був мені близький, але я «проскочив» його не зупиняючись. Я робив натюрморти дуже подібні до Сезана, Гогена. Але все це було ніби не моє, не те, до чого я прагнув.

Одного вечора я робив на полотні «прописку». Заклав небо синім, а червоним кольором землю, щоб потім зробити як потрібно, як правильно. І в цей момент я просто остовпів від того, що вийшло. Відчув – відбулося таке, що мене перевернуло зсередини. Не міг заснути майже всю ніч. На ранок пішов подивитись, чи побачу те, що побачив вчора, зможу сприйняти таке поєднання кольорів чи ні. Подивився. Залишив так, як є. Зрозумів, відбувся перелом. Зробив ще кілька картонів, а потім в такій кольоровій гамі двометрову картину. Вийшло так, як до мене так ніхто не робив.

Десять років я майже ні з ким не спілкувався, безвилазно сидів у майстерні та експериментував з фарбами. Яке відчуття, яка емоція стоїть за цією фарбою? А за цією? А якщо я ще такої фарби додам? Це був час захоплюючих експериментів. Але мені вже сорок. Мої однокурсники вже декани, професори, заслужені, а моя кар'єра на нулі. Хотілося до кінця пізнати фарбу, все інше - потім, потім... І от нарешті я знайшов те, що так довго шукав. Ніби прорвало, я почав писати по три роботи в день. До цього часу я все пройшов, все вивчив і освоїв – реалізм, імпресіонізм, а отримував лише розчарування. І от сталося те, чого вже не чекав. Відчув неймовірне натхнення. Часом почало відбуватися таке: знаю, що потрібно покласти на полотно певну фарбу, а рука замість скажімо синьої тягнеться до жовтої, замість зеленої – до червоної. Повірів в існування чогось такого, що не піддається нашому розуму, нашій волі, діє наперекір нашим знанням і навичкам. Щось вище за мене веде мене, і я тільки виконую його задум.

Я дуже амбітна людина. Завжди знав, відчував: або все, або нічого. Якщо хоч сотня робіт експонується на виставці, моя повинна бути найпомітнішою. Так і сталося. Коли в 1988 році я виставився на республіканській виставці, всі з подивом питали: «А це хто?!» Про мене вже ніхто не пам'ятав, адже я давно «зник з радарів». А тут раптом все так незвично – фіолетове небо, червона земля... Я назвав роботу «Багряні висоти». Далі все відбувалося як у казці...

Костянтин Роготченко – Як ви гадаєте, чи змінилося ставлення соціуму до образотворчого мистецтва в останні десятиліття?

Анатолій Криволап – Гадаю, змінилося докорінно. Я це визначаю по готовності суспільства оцінювати вартість художніх творів. Якось я зустрів свого приятеля з часів навчання в художньому училищі. Він сказав, що займається продажем робіт українських художників за кордоном. Напросився до мене в майстерню подивитись, що я роблю. Попросив кілька моїх робіт, щоб показати в Німеччині. Пам'ятаю, що заплатив за них 200 доларів. Через якийсь час зателефонував і повідомив, що моїми роботами зацікавились і просять вислати слайди. Далі він організував мою першу поїздку до Німеччини з роботами. Незадовго до цього Градобанк, який збирав колекцію українського живопису, купив у мене робіт аж на 300 доларів. На той час для нас це були великі гроші. А в Німеччині з виставки пейзаж розміром 88 на 105 продався за 12 000 доларів! В Україні криза, бідність, а я повернувся з-за кордону на червоному Вольво Універсал.

В Києві моїми постійними покупцями були виключно іноземці, і ціна на мої роботи постійно росла. Наші галереї не могли запропонувати мені такого. Аж у 2005 році пані Савченко з галереї «Триптих» сказала мені: «Я давно до тебе придивляюсь і ціну знаю, але не була готова так дорого купувати. Тепер я готова. Пропоную співпрацю». Я людина, яка незалежно від обставин знає собі ціну, запропонував їй три роботи. Вона швидко продала їх по 3000 доларів. Потім ще кілька. Так у мене з'явилися українські покупці готові платити достойну ціну. Співпрацював також з відомою галеристкою Тетяною Міроною. Кожного року підіймав ціну на свій живопис. З'явилося нове покоління поціновувачів сучасного мистецтва. Так закарпатські колекціонери купили в мене 240 робіт на суму один мільйон доларів. Це був мій перший мільйон. Я визначив для себе стратегію: якщо робота гарна, її куплять за великі гроші. Якщо робота не продається, значить вона не відповідає рівню тої, що продалася. Але все одно ціну

на таку роботу я не знижую. Просто вона іде на переробку. Сьогодні я не хочу продавати свої роботи. Маю достатньо коштів і вкладаю їх в армію. Можу собі це дозволити. Це чималі суми. Нещодавно закупився для Птахів Мадяра. Я добре знайомий з їхнім ватажком. Зараз потрібно дещо закупити прикордонникам, потім Білецькому, частина якого зараз під Харковом у важких боях. Слава Богу не маю прив'язки до грошей хоча і продавав свої роботи дуже дорого. Це скоріше оцінка себе як художника, ніж бажання накопичити статки. Я прожив своє життя як фанатик своєї справи. Діти виросли ніби сироти: приходив з майстерні, коли вони вже спали. Мистецтво схоже на якісь чари, нічого навколо не помічаєш, нічого не хочеш крім роботи. До самозабуття. Шістдесят років я в професії і жодного разу не пошкодував, що обрав цей шлях. Маючи великий досвід в абстракції я зміг запропонувати щось зовсім нове в жанрі пейзажу.

Професія художника міняється. Міняються форми, підходи, бачення. Але є така небезпечна річ як мода. Коли всі щось побачили цікаве, оригінальне і починають собі наслідувати. Але так можна загубити себе, і повернутися буде дуже важко. Потрібно творити щось таке, що важливо і цікаво для самого себе. Тоді воно буде цікаво і для інших. Я щасливий тим, що в мистецтві відбувається багато змін.

Костянтин Роготченко – Пане Анатолій, як Ви ставитесь до численних копій ваших робіт, або коли художники наслідують ваш стиль?

Анатолій Криволап – Я за цим не слідкую. Нехай собі наслідують, це їхні проблеми. Але якщо це копія, і вона подається скажімо на аукціон, то для таких випадків маю гарного юриста. Доводилося з такими підробками стикатись в галереях Латвії, Німеччини, Штатів. В той час, коли мої роботи продаються за 100 тисяч, а копію виставляють за п'ять – десять тисяч, це підриває мій авторитет. Такі роботи знімали з продажу.

Костянтин Роготченко – З Вашої точки зору, якими є перспективи розвитку сучасного живопису?

Анатолій Криволап – За останні тридцять років в мистецтві багато чого змінилося. Пам'ятаю, як з'явилася Паризька Комуна з їхніми картинами іронічними. Потім були фотографії, інсталяції, перформенси. Сьогодні чого тільки художники не вигадують для самовираження. Але живопис – це базова структура, на якій тримається все мистецтво. Колір не можна порівняти ні з чим. Письменник написав книгу, ти її прочитав і відклав. Музику прослухав, вона закінчилась. А на живописне полотно можна дивитися як завгодно довго, воно може бути постійно перед тобою. В ньому є присутність автора, його інтелект, його чуттєвість, його ідея. Через споглядання живопису людина пізнає самого себе. Це не тимчасове, і це перевага над іншими видами мистецтва.

Кольором можна передавати настрій, інтригувати, надавати таємничості. Кольором можна будувати глибину, певну структуру. Абстракція дуже класна штука. Вона є викликом для глядача, який зможе кожного разу, дивлячись на картину, робити нові відкриття, фантазувати, збуджувати свою уяву. І в сюжет, і в пейзаж можна вносити елементи, які до нас ще ніхто не вносив. Досвід роботи в жанрі абстракціонізму дає можливість використовувати ті фарби, які раніше було не прийнято використовувати.

Костянтин Роготченко – Як сучасне мистецтво комунікує із суспільством?

Анатолій Криволап – Я, як художник, роблю те, що мені цікаво. Як це сприймають глядачі? Це вже зовсім інша справа, інший досвід. Люди різні. Є ті, що вперше потрапили на виставку. Є ті, що інколи спілкуються з мистецтвом. Є постійні відвідувачі виставок, музеїв, галерей, вони цікавляться історією мистецтва, читають книжки. Ще є критики-мистецтвознавці, колекціонери. Це в'їдливі «жуки», які не пропустять жодної дрібниці, не пробачать погрішності. Тобто все залежить від глядача, його рівня підготовки сприймати мистецтво. Є публіка, яка приходить на вернісаж «себе показати, людей подивитись», тобто побути в «культурному середовищі». І самі не помітять, як

«підсядуть» на мистецтво, захопляться ним, почнуть розбиратися.

Протягом двадцяти років у мене в Україні не було жодного прихильника серед колекціонерів. Чому? Бо люди, які заробили грошей в перші роки незалежності, купували художників, роботи яких висіли у високих кабінетах радянської номенклатури. Роботи Шишка, Непийпива... Їм здавалося, що це надає їм значущості, що вони не гірші за керманів попередньої доби. А от пізніше у більш молодих, які поїздили по світу, походили по європейських музеях, галереях, виставках, з'явилося інше бачення і розуміння. Вони почали жваво цікавитись сучасним українським мистецтвом, розбиратися в ньому, купувати, колекціонувати. Напевне, сучасне мистецтво так і комунікує із суспільством.

Київ, 29 червня 2025 року.

Висновки. Анатолій Криволап людина не публічна. У розмові з журналістами і мистецькими критиками він дуже не охоче розповідає про свої досягнення у мистецтві. Насправді його заслуга у культурному полі України дуже велика.

Анатолій Криволап намагався викладати. Він навіть підготував кілька художників, і за кольоровими рішеннями їх легко впізнати. Але як каже митець: «Вийшло якесь клонування. А потім я взагалі відчув, що сам починаю робити не те, що хотів би, і зрозумів, що ці експерименти треба прикрити».

Художник став лауреатом Національної премії України імені Тараса Шевченка 9 лютого 2012 року. Він переміг у номінації «Образотворче мистецтво» (за цикл з 50 робіт «Український мотив»). 3 грудня 2016 року Анатолій Криволап став членом Комітету з Національної премії України імені Тараса Шевченка. У цьому ж році він заснував іменну премію для молодих художників у розмірі \$5 тис. Але це не живі гроші, а квиток на літак, оплата готелю та вхідних квитків у кращі музеї світу.

20 серпня 2025 року Анатолій Криволап став лауреатом премії «Національна легенда України».

За виразом майстра: «Мистецтво є однією з найважливіших частин повноцінного життя

людини. Це частина духовного, а без нього людина просто неповноцінна».

У 2015 році Анатолій Криволап разом із монументалістом Ігорем Ступаченком взявся за розпис православної церкви Київського патріархату в селі Липівка Макарівського району під Києвом. За сюжетом і композицією художники дотримувалися традицій, зображуючи Святу Трійцю, Богородицю й інші постаті зі Святого письма, але використовували сучасну художню мову, новітні прийоми роботи й технології, насичені кольори [8].

Творчість Анатолія Криволапа є унікальним явищем. 1992 року він стає членом новоствореного мистецького гурту «Живописний заповідник». Гурт об'єднав митців-модерністів і став законодавцем нової течії сучасного на той час українського образотворчого мистецтва.

Митець ще навчаючись у КДХІ (Київський державний художній інститут) зорієнтував свою увагу на формуванні національної ідеї. Ідентичність його мистецтва спиралася на глибокі національні корені дитинства, що проходило у мальовничому селі Засупоївка, що на Полтавщині. Народні

корені його роду сформували у молодого митця глибинні національні почуття. Саме це і допомогло сформувати нову візуальну мову української культури XXI століття. Анатолій Криволап одразу після закінчення інституту відійшов від радянської ідеології з її численними настановами і кліше.

Перші роки самостійного творчого життя після закінчення вищої освіти були вкрай важкими для митця. Справа у тім, що він зробив лише одне офіційне замовлення у Художньому Фонді. Надалі його шлях був принципово не схожим з творчими шляхами митців Національної спілки художників України. Доволі часто він залишався без заробітку, але йти шляхом офіційного замовлення уже не міг. Роки пошуків свого власного стилю і багатогодинна щоденна праця у власній творчій майстерні призвели до першого визнання, а за ним і перших заробітків на вільному мистецькому полі.

Світове визнання та рекордні суми від продажу творів були попереду. Живопис Анатолія Криволапа двічі бив світові рекорди з продажу контемпорального українського мистецтва. Про нове ім'я талановитого українця заговорив мистецький світ. Це посилювало

Без назви. 1992. 140 × 200. Полотно, олія

Берег. 2018. 150 × 200. Полотно, олія

Нічне саяво. 2016. 143 × 200. Полотно, олія

Вечірня тиша. 2016. 170 × 250. Полотно, олія

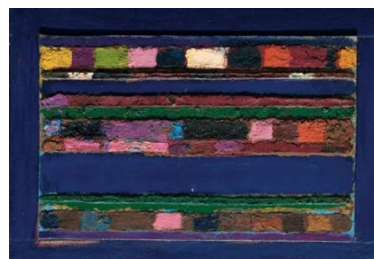
Фрагмент розпису церкви

Фрагмент розпису церкви

Кінь в червоному. 2018. 200 × 300.
Полотно, олія

Без назви. 1994. 52 × 80. Полотно, олія, дерево

увагу не лише до творчості Анатолія Криволапа, але й привернуло увагу закордонних мистецьких критиків та поціновувачів до українського мистецтва, та сприяло залученню творів українських митців до міжнародної арт-спільноти.

Анатолій Криволап сьогодні – один з найуспішніших сучасних художників України.

Про нього написані статті, наукові дослідження, монографії, захищені дисертації [10]. Певне, він найдорожчий живописець сьогоденного сучасного українського мистецтва. Його ім'я добре відоме на міжнародних артистичних ринках. Таким є непересічний талановитий український митець Анатолій Дмитрович Криволап.

Література:

1. Авраменко О. Метафізика чистого кольору Анатолія Криволапа: Творчий шлях митця у руслі процесів трансформації художнього життя в Україні 1960-х – початку ХХІ століття. Київ : Huss, 2013. 618 с.
2. Авраменко О. «Криволап». Київ, Інститут проблем сучасного мистецтва Національної академії мистецтв України, 2018. 168 с.
3. Бровді Н. Бровді Р. Слово до читача у книзі Скляренко Г. «Українські художники: з відлиги до Незалежності». Книга перша. К. : Huss, 2018. 288 с.
4. Будкевич А. Анатолій Криволап: «Мистецтво створювати окрему дійсність». *Слово Просвіти*. 2017. Вип. 29 (20–26 лип.). С. 15.
5. Будкевич А. Сказання про те, чому Анатолій Криволап ходить у високі гори... *Літературна Україна*. 2018. Вип. 21(31 трав.). С. 14.
6. Врублевський Р. Мої особисті емоції – Анатолій Криволап. *Образотворче мистецтво*. 2010. Вип. 4. С. 26–27.
7. Голубець О. Магія третього виміру. Львів : ТЗОВ «Колір ПРО», 2010, с. 144.
8. Карікова Т. Анатолій Криволап: класичний живопис, гра з кольором та світові рекорди продажів. URL:<https://royaldesign.ua/ru/anatoly-krivolap-klasichniy-jivopis-gra-z-kolorom-ta-svtov-rekordi-prodajv.bXhKT/>
9. Медвідь Л. Головний арсенал художника Анатолія Криволапа. *Образотворче мистецтво*. 2009. Вип. 2. С. 72–73.
10. Роготченко К. Роль Анатолія Криволапа у розвитку мистецтва незалежної України. *Матеріали П'ятої міжнародної науково-практичної конференції «Гагенмейстерські читання». Українська культура та мистецтво в умовах війни: сучасний стан і візії майбутнього*. Кам'янець-Подільський Національний університет імені Івана Огієнка, 4–5 грудня 2025.

11. Сергієнко Г. Між картинами завжди є конкуренція. Газета «Вечірній Київ». URL: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/115248/>
12. Скляренко Г. Українські художники: з відлиги до Незалежності. У 2-х книгах. Книга перша. К. : Huss, 2018. 288 с.
13. Скляренко Г. Сучасне мистецтво України. Портрети художників. Видання четверте, українською мовою. Доповнене. К. : Huss, 2020. 472 с.
14. Хрущак М. Анатолій Криволап. Українська культура. 2011. Вип. 1/2. С. 44–45.

References:

1. Avramenko, O. (2013). *Metafizyka chystoho koloru Anatoliia Kryvolapa: Tvorchyi shliakh myttsia u rusli protsesiv transformatsii khudozhnoho zhyttia v Ukraini 1960-kh – pochatku XXI stolittia*, [Metaphysics of Pure Color by Anatoly Kryvolap: The artist's creative path in the context of the processes of transformation of artistic life in Ukraine in the 1960s – early 21st century]. Kyiv : Huss. [in Ukrainian].
2. Avramenko, O. (2018) *Kryvolap [Kryvolap]*. Kyiv, Instytut problem suchasnoho mystetstva Natsionalnoi akademii mystetstv Ukrainy. [in Ukrainian].
3. Brovdi, N. Brovdi, R. (2018) Slovo do chytacha [A word to the reader]. U knyzi Skliarenko H. “Ukrainski khudozhnyky: z vidlyhy do Nezalezhnosti”. Knyha persha. K. : Huss. [in Ukrainian].
4. Budkevych, A. (2017) Anatolii Kryvolap: “Mystetstvo stvoriuvaty okremu diisnist” [Anatoliy Kryvolap: “The art of creating a separate reality”]. *Slovo Prosvity*, 29, p.15. [in Ukrainian].
5. Budkevych, A. (2018) Skazannia pro te, chomu Anatolii Kryvolap khodyt u vysoki hory... [The legend about why Anatoliy Kryvolap goes to the high mountains...] *Literaturna Ukraina*, 21, p. 14. [in Ukrainian].
6. Vrublevskiy, R. (2010) Moi osobysti emotsii – Anatolii Kryvolap [My personal emotions – Anatoliy Kryvolap]. *Obrazotvorche mystetstvo*, 4, p. 26–27 [in Ukrainian].
7. Holubets, O. (2010) *Mahiiia tretoho vymiru* [Magic of the third dimension]. Lviv : TzOV “Kolir PRO” [in Ukrainian].
8. Karikova, T. *Anatolii Kryvolap: klasychnyi zhyvopys, hra z kolorom ta svitovi rekordy prodazhiv* [Anatoliy Kryvolap: classical painting, playing with color, and world sales records]. Retrieved from: <https://royaldesign.ua/ru/anatoly-krivolap-klasichniy-jivopis-gra-z-kolorom-ta-svtov-rekordi-prodajv.bXhkT/> [in Ukrainian].
9. Medvid L. (2009) Holovnyi arsenal khudozhnyka Anatoliia Kryvolapa [The main arsenal of artist Anatoly Kryvolap]. *Obrazotvorche mystetstvo*, 2, p. 72–73 [in Ukrainian].
10. Rohotchenko K. Materialy Piatoi mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii “Hahenmeisterski chytannia”. Ukrainska kultura ta mystetstvo v umovakh viiny: suchasnyi stan i vizii maibutnoho. Kamianets-Podilskyi Natsionalnyi universytet imeni Ivana Ohienka, 4–5 hrudnia 2025. Dopovid “Rol Anatolia Kryvolapa u rozvytku mystetstva nezalezhnoi Ukrainy” [Proceedings of the Fifth International Scientific and Practical Conference “Hagenmeister Readings”. Ukrainian Culture and Art in Wartime: Current State and Visions of the Future. Ivan Ohienko National University of Kamianets-Podilskyi, December 4–5, 2025. Report “The Role of Anatol Kryvolap in the Development of Art in Independent Ukraine”] [in Ukrainian].
11. Serhiienko H. Mizh kartynamy zavzhdy ye konkurentsia [There is always competition between paintings]. *Hazeta «Vechirniy Kyiv»*. Retrieved from: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/115248/> [in Ukrainian].
12. Skliarenko H. (2018) *Ukrainski khudozhnyky: z vidlyhy do Nezalezhnosti* [Ukrainian artists: from the thaw to Independence]. U 2-kh knyhakh. Knyha persha. K. : Huss. [in Ukrainian].
13. Skliarenko H. (2020) *Suchasne mystetstvo Ukrainy. Portrety khudozhnykiv* [Contemporary art of Ukraine. Portraits of artists]. Vydannia chetverte, ukrainskoiu movoiu. Dopovnene. K. : Huss. [in Ukrainian].
14. Khrushchak M. (2011) Anatolii Kryvolap [Anatoliy Kryvolap]. *Ukrainska kultura*, 1/2, p. 44–45 [in Ukrainian].

Стаття надійшла: 28.11.2025

Прийнято: 12.12.2025

Опубліковано: 30.12.2025